

Barn som bevittnat våld

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet dels proposition 2005/06:166 Barn som bevittnat våld och sex motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen, dels 18 motionsyrkanden huvudsakligen från allmän motionstid åren 2004 och 2005.

I propositionen anför regeringen att det finns ett behov av att förstärka stödet och rättigheterna för barn som bevittnar brott av och mot närstående personer. Barn som på detta sätt drabbas av brott kan enligt regeringen ha samma behov av stöd som barn som själva utsätts för brott. För att lyfta fram det behov av stöd och hjälp som denna grupp barn kan ha och för att förtydliga socialtjänstens ansvar för att tillgodose dessa barns behov föreslås i propositionen att det av socialtjänstlagen skall framgå att barn som bevittnar våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott. Vidare föreslås att barn som bevittnar ett brott som är ägnat att skada barnets trygghet och tillit i förhållande till en närstående person skall ha rätt till brottsskadeersättning från staten.

I propositionen föreslås även att målsäganden i fler situationer än för närvarande skall få information om vilka bestämmelser som gäller för meddelande av besöksförbud, vilket även kan komma barn till godo. Informationen skall enligt förslaget bl.a. lämnas när en frihetsberövad gärningsman skall frigges eller har blivit beviljad någon form av utevistelse. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 15 november 2006.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag och avslår samtliga motioner.

Till betänkandet är fogat åtta reservationer (m, fp, kd, c) och ett särskilt yttrande (mp).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	6
Socialtjänstens ansvar för barn som bevittnat våld	6
Inledning	6
Ändring i socialtjänstlagen	6
Socialtjänstens och andra myndigheters samverkan	8
Ersättning till barn som bevittnar brott	10
Ändring i brottsskadelagen	10
Information till målsäganden	11
Straff- och processrättsliga frågor	13
Straffrättsliga frågor m.m.	13
Befogenhet för särskilda företrädare	15
Särskild barn- och ungdomsdomstol	17
Vissa lagtekniska frågor	17
Reservationer	18
1. Ändring i socialtjänstlagen, punkt 1 (m, fp, kd, c)	18
2. Socialtjänstens och andra myndigheters samverkan, punkt 2 (kd)	19
3. Ändring i brottsskadelagen, punkt 3 (m)	19
4. Målsägandebegreppet m.m., punkt 5 (fp, kd, c)	20
5. Målsägandebegreppet m.m., punkt 5 (m)	21
6. Misshandel av barn m.m., punkt 6 (kd)	21
7. Misshandel av barn m.m., punkt 6 (c)	22
8. Befogenhet för särskilda företrädare, punkt 7 (m, c)	22
Särskilt yttrande	24
Målsägandebegreppet m.m., punkt 5 (mp)	24
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	25
Propositionen	25
Följdmotioner	25
Motion väckt med anledning av skr. 2004/05:93	26
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004	26
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005	27
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	29
<i>Bilaga 3</i>	
Socialutskottets yttrande 2005/06:SoU6y	36

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Ändring i socialtjänstlagen**

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453). Därmed bifaller riksdagen proposition 2005/06:166 i denna del och avslår motionerna 2005/06:Ju37 yrkande 2 och 2005/06:Ju38 yrkande 2.

Reservation 1 (m, fp, kd, c)

2. **Socialtjänstens och andra myndigheters samverkan**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ju465 yrkande 12, 2005/06:Ju354 yrkande 1 och 2005/06:Ju547.

Reservation 2 (kd)

3. **Ändring i brottsskadelagen**

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsskadelagen (1978:413). Därmed bifaller riksdagen proposition 2005/06:166 i denna del och avslår motion 2005/06:Ju36 yrkande 2.

Reservation 3 (m)

4. **Övriga lagförslag**

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (2006:000) om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt,
2. lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,
3. lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2005/06:166 i denna del.

5. **Målsägandebegreppet m.m.**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Fi9 yrkande 9, 2004/05:Ju293 yrkande 14, 2004/05:Ju330 yrkande 4, 2004/05:Sf319 yrkande 8, 2005/06:Ju36 yrkande 1, 2005/06:Ju37 yrkande 1, 2005/06:Ju38 yrkande 1, 2005/06:Ju354 yrkande 2, 2005/06:Ju380 yrkande 11, 2005/06:Ju483 yrkande 5, 2005/06:Ju532 yrkande 24, 2005/06:So647 yrkande 13 och 2005/06:So699 yrkande 39.

Reservation 4 (fp, kd, c)

Reservation 5 (m)

6. **Misshandel av barn m.m.**

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ju330 yrkande 3, 2004/05:Ju482 yrkande 6 och 2005/06:So647 yrkande 7.

Reservation 6 (kd)

Reservation 7 (c)

7. Befogenhet för särskilda företrädare

Riksdagen avslår motion 2004/05:Ju374 yrkande 8.

Reservation 8 (m, c)

8. Särskild barn- och ungdomsdomstol

Riksdagen avslår motion 2004/05:Sf319 yrkande 6.

Stockholm den 11 maj 2006

På justitieutskottets vägnar

Johan Pehrson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Pehrson (fp), Britta Lejon (s), Rolf Olsson (v), Margareta Persson (s), Beatrice Ask (m), Lennart Nilsson (s), Helena Frisk (s), Elisebeht Markström (s), Göran Norlander (s), Johan Linander (c), Joe Frans (s), Cecilia Magnusson (m), Kerstin Andersson (s), Leif Björnlod (mp), Hillevi Engström (m), Karin Granbom (fp) och Olle Sandahl (kd).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Det har inom Justitiedepartementet utarbetats en promemoria med förslag till olika åtgärder som syftar till att stärka rättigheterna för och stödet till barn som bevittnar och på annat sätt drabbas av brott av och mot närstående personer. Departementspromemorian *Barnen i brottets skugga* (Ds 2004:56) har remissbehandlats. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju2004/10923/KRIM).

Lagrådet har yttrat sig över lagförslagen, och regeringen har i allt väsentligt följt Lagrådets förslag. Regeringens lagförslag finns i *bilaga 2*.

Socialutskottet har yttrat sig i ärendet. Yttrandet finns i *bilaga 3*.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Det finns ett behov av att förstärka stödet och rättigheterna för barn som bevittnar brott av och mot närstående personer. Barn som på detta sätt drabbas av brott kan ha samma behov av stöd som barn som själva utsätts för brott. För att lyfta fram det behov av stöd och hjälp som denna grupp barn kan ha och för att förtydliga socialtjänstens ansvar för att tillgodose dessa barns behov föreslås i propositionen att det skall slås fast i socialtjänstlagen att barn som bevittnar våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott.

Det lämnas också förslag om att barn som bevittnar ett brott som är ägnat att skada barnets trygghet och tillit i förhållande till en närstående person skall ha rätt till brottsskadeersättning från staten.

I propositionen föreslås även att målsäganden i fler situationer än för närvarande skall få information om vilka bestämmelser som gäller för meddelande av besöksförbud, vilket även kan komma barn till godo. Informationen skall enligt förslaget bl.a. lämnas när en frihetsberövad gärningsman skall frigges eller har blivit beviljad någon form av utevistelse.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 15 november 2006.

Utskottets överväganden

Socialtjänstens ansvar för barn som bevittnat våld

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändring i socialtjänstlagen, vilken innebär att det tydliggörs att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp. Samtidigt avstyrker utskottet två motionsyrkanden med förslag till annan lydelse av den aktuella bestämmelsen. Utskottet avstyrker vidare tre motionsyrkanden med förslag till åtgärder för att förbättra socialtjänstens och andra myndigheters samverkan.

Jämför reservationerna 1 (m, fp, kd, c) och 2 (kd).

Inledning

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Socialtjänstlagen (2001:453), som reglerar dess verksamhet, har karaktären av en målinriktad ramlag. Lagen innehåller allmänna riktlinjer, men också mer preciserade mål för vissa grupper. En av socialtjänstens huvuduppgifter är att lämna enskilda människor den hjälp och det stöd som de behöver om detta inte kan tillgodoses på annat sätt. När det gäller barn har socialtjänsten ett ansvar att verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. När hjälp eller stöd från annat håll inte räcker eller barnet behöver skydd är det socialtjänstens uppgift att ingripa. Vidare skall socialtjänsten i nära samarbete med hemmen bl.a. främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdomar, särskilt följa utvecklingen hos barn och ungdomar som visat tecken till en ogynnsam utveckling samt i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver. I frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa har socialtjänsten också ett huvudansvar att se till att samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs kommer till stånd (5 kap. 1 och 1 a §§ socialtjänstlagen).

Ändring i socialtjänstlagen

I propositionen föreslår regeringen att bestämmelsen i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) om stöd till brottsoffer kompletteras så att det tydliggörs att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.

Som skäl för att införa regleringen anför regeringen i propositionen bl.a. att det är viktigt att lyfta fram att socialtjänstens ansvar även omfattar barn som bevittnat mäns våld mot kvinnor och annat våld av och mot närstående. Det är enligt regeringen angeläget att i större utsträckning uppmärksamma dessa barns behov. Behoven kan variera från t.ex. skydd mot någon som utövat våld inom familjen till en möjlighet att få bearbeta sina våldserfarenheter. Barn som blir vittnen till övergrepp av detta slag kan reagera på liknande sätt som barn som själva utsätts för brott och kan vara i behov av liknande stöd. Det finns ingen legal definition av brottsoffer. Det finns inte heller någon allmänt accepterad definition av vem eller vilka som är att betrakta som brottsoffer. Enligt regeringens mening är det positivt om begreppet brottsoffer utvecklas i riktning mot att det blir naturligt att betrakta barn som bevittnat våld som offer för brott. Detta kan förhoppningsvis leda till ett tydliggörande av dessa barns situation även i andra myndigheters arbete, t.ex. Brottsoffermyndigheten, som sedan länge uppmärksammat och arbetat för barn som bevittnat våld. Det finns därför enligt regeringen anledning att klarlägga detta direkt i lagtexten.

Enligt motion Ju37 (c) bör bestämmelsen i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen inte inskränkas till att gälla endast barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående *vuxna*. Bestämmelsen bör enligt motionen gälla våld eller övergrepp av eller mot närstående *person*. Motionärerna anser att det kan vara lika traumatiskt och skadligt för ett barn att bevittna våld och övergrepp mot syskon som närstående vuxna.

I motion Ju38 (fp) förespråkar motionärerna att socialtjänstens ansvar skärps genom att i den aktuella bestämmelsen i socialtjänstlagen genomgående byta ut ordet *bör* mot ordet *skall*.

Socialutskottet, vars yttrande avser propositionen i denna del, har i sitt yttrande ställt sig bakom regeringens bedömning. Socialutskottet anför att genom det föreslagna tillägget i 5 kap. 11 § lyfts socialtjänstens ansvar för barn i dessa sammanhang fram och blir tydligare. Enligt socialutskottet finns det ett starkt sådant behov.

Justitieukskottet instämmer i regeringens bedömning att det finns ett behov av att förtydliga att de barn som bevittnar mäns våld mot kvinnor och annat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott. Utskottet välkomnar därför regeringens förslag att i lagtexten slå fast att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är att betrakta som offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.

Enligt utskottets mening vilar uppfattningen att regeringens förslag inskränks till att gälla endast situationer då barn bevittnat våld eller andra övergrepp mellan närstående vuxna på ett missförstånd. Regeringens förslag i propositionen anger situationer då barn bevittnat våld eller andra övergrepp *av eller mot* närstående vuxna. Det torde inte föreligga någon som helst tvekan om att förslagets formulering innebär att den till barnet närstående kan vara antingen offer eller gärningsman. Detta innebär i sin

tur att också situationer då barn bevittnar våld eller andra övergrepp som en närstående vuxen utsätter ett annat barn för omfattas av bestämmelsen. Det framgår för övrigt av propositionen att detta också är innebörden av regeringens förslag.

Regeringen har tillsatt en särskild utredare för att göra en översyn av socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. Enligt kommittédirektiven (dir. 2005:32) skall utredaren kartlägga och analysera hur kommunernas stöd till våldsutsatta kvinnor och deras barn ser ut. Vidare skall utredaren analysera vad kommunernas ansvar enligt socialtjänstlagen innefattar. Med utgångspunkt i dessa analyser skall utredaren lämna förslag till hur socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor och deras barn bör vara utformat för att det skall motsvara kommunernas ansvar samt till hur stödet kan stärkas och förbättras. I den utsträckning de föreslagna åtgärderna kräver författningsändringar skall utredaren lämna förslag på sådana. Uppdraget skall redovisas senast den 30 juni 2006.

Mot bakgrund av den särskilda utredarens uppdrag anser regeringen att det föreslagna tillägget i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen bör utformas som den nuvarande bestämmelsen i paragrafen och att uttrycket *bör* alltså skall användas. Om utredaren mot bakgrund av analysen av kommunernas ansvar enligt socialtjänstlagen lämnar förslag om att *bör* skall ändras till *skall* i det aktuella lagrummet, förutsätter regeringen att detta även kommer att gälla den i propositionen föreslagna bestämmelsen om barn som bevittnat våld. Socialutskottet har anslutit sig till regeringens bedömning. Justitiekommittén har ingen annan uppfattning.

Sammanfattningsvis anser utskottet att lagförslaget är ändamålsenligt och lämpligt utformat. Utskottet tillstyrker propositionen i nu behandlad del och föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju37 och Ju38 i nu behandlade delar.

Socialtjänstens och andra myndigheters samverkan

I motion Ju547 (s) framförs kravet på en handlingsplan för barns rätt mot brott samt hjälp och stöd för att minska skadliga konsekvenser av brott. Enligt motion 2004/05:Ju465 (kd) bör det utarbetas riktlinjer för hur polisens rapportering till socialtjänsten skall gå till. I motion Ju354 (kd) anför motionärerna att det i polisanmälningar bör anges om det funnits barn i närheten i samband med våld inom familjen. Detta skulle underlätta för socialtjänsten att få kännedom om situationen.

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen, senast våren 2006, behandlat frågor om förbättrad samverkan mellan polismyndigheterna och andra myndigheter vid bl.a. familjerelatert våld. Utskottet har därvid understrukit hur viktiga bl.a. polisens insatser är. I samband därmed har utskottet också konstaterat att det har vidtagits åtgärder och att det alltså pågår ett omfattande arbete hos berörda myndigheter (se bet. 2005/06:JuU18 s. 24 f.).

I propositionen redogör regeringen för uppfattningen att det finns brister i socialtjänstens och andra myndigheters arbete när det gäller barn. Ett exempel som nämns är polisens – liksom kriminalvårdens, hälso- och sjukvårdens, skolans m.fl. – skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd (14 kap. 1 § socialtjänstlagen och 3 § polislagen [1984:387]). Ett typexempel på fall när detta skall ske är när barn har varit närvarande vid fall av mäns våld mot kvinnor eller annat våld av eller mot närstående vuxna. I studien Anmälningarna som försvann (Rädda Barnen 2003) har Rädda Barnen funnit att det föreligger brister i kontakten mellan polisen och socialtjänsten. Av de polisanmälningar som rörde misstänkta fall av mäns våld mot kvinnor som ingick i studien och där det framgick att barn varit närvarande vid misshandeln, kom endast en tredjedel till socialtjänstens kännedom. Rädda Barnen drar slutsatsen att rutinerna hos polisen och socialtjänsten brister, vilket leder till att barn inte får det skydd och stöd som de behöver och har rätt till i detta avseende.

Utskottet välkomnar Socialstyrelsens åtgärder för att sprida kännedom om anmälningsskyldigheten och underlätta för dem som omfattas av denna. Myndigheten har tagit fram en handbok (Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn, artikelnummer: 2004-101-1) som tar upp frågor som rutiner och samarbete och som syftar till att underlätta och förbättra ställningstaganden när en anmälan är aktuell. Handboken innehåller också Socialstyrelsens allmänna råd om anmälan om missförhållanden enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (SOSFS 2003:16). Socialstyrelsen har vidare, på regeringens uppdrag, utarbetat en rapport om barn som bevittnat våld – När mamma blir slagen. Att hjälpa barn som levt med våld i familjen (artikelnummer: 2005-131-9). Regeringens beslut att i respektive regeringsbrev ge Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen och Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att redovisa vilka åtgärder som har vidtagits för att förbättra samarbetet på lokal och central nivå mellan polis, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt skola när det gäller barn som far illa eller riskerar att fara illa, är enligt utskottet också ett viktigt led i strävan efter ett förbättrat samarbete. Det är enligt utskottet positivt att detta arbete särskilt skall uppmärksamma samarbetet beträffande barn som bevittnat våld av eller mot en närstående vuxen. Enligt regeringsbeslutet skall återrapporteringen ske senast i samband med respektive myndighets årsredovisning. Utskottet förutsätter att detta arbete kommer att leda till att polisens rutiner i det här avseendet förbättras.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att riksdagen inte bör vidta några åtgärder med anledning av kraven i motionerna 2004/05:Ju465, Ju354 och Ju547. Utskottet avstyrker bifall till motionerna i nu behandlade delar.

Ersättning till barn som bevittnar brott

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändring i brottsskadelagen som innebär att ett barn som bevittnar ett brott som är ägnat att skada tryggheten och tilliten hos barnet i dess förhållande till en närstående person skall ha rätt till ersättning från staten. Utskottet avstyrker vidare ett motionsyrkande om att ersättning till barn som bevittnat våld i första hand bör utgå från den person som utfört misshandeln eller hotet.

Jämför reservation 3 (m).

Ändring i brottsskadelagen

I propositionen föreslår regeringen att ett barn som bevittnar ett brott som är ägnat att skada tryggheten och tilliten hos barnet i dess förhållande till en närstående person skall ha rätt till ersättning från staten. Rätten till ersättning skall regleras i brottsskadelagen. Enligt förslaget skall ersättningen bestämmas efter vad som är skäligt med hänsyn till hur grovt det bevittnade brottet är. Som skäl för att införa en sådan reglering anför regeringen bl.a. att barn som bevittnar våld mot en närstående normalt påverkas psykiskt av upplevelsen. Ofta drabbas barnet av en personskada av psykisk art. Men i andra fall kan påverkan ske på ett sådant sätt att någon medicinskt påvisbar effekt inte uppkommer. I de fallen har barnet inte möjlighet att få skadestånd från förövaren. Rätt till skadestånd saknas även när en personskada visserligen uppkommer men där denna inte anses vara en sådan följd av den skadegörande handlingen som faller inom gärningsmannens ansvarsområde. En rätt till kompensation kan medverka till att brottsoffret känner att hans eller hennes upplevelser till följd av händelsen bekräftas och tas på allvar. Enligt regeringen finns det även för barn som bevittnar brott ett stort värde i att deras traumatiska känslor och upplevelser av händelsen uppmärksammas och bekräftas.

Enligt motion Ju36 (m) bör ersättning till barn som bevittnat våld i första hand utgå från den person som utfört misshandeln eller hotet. Motionärerna anser att denna person bör få klart för sig att inte bara partnern utan även barnet skadas.

Utskottet instämmer i att det för ett barn är en mycket svår upplevelse att bevittna att en av föräldrarna eller någon annan närstående person utsätts för våld eller hot om våld. En sådan upplevelse kan ge upphov till känslor och reaktioner av samma slag som när barnet självt utsätts för brott, vilket gör att det också kan finnas liknande behov av stöd. Som regeringen påpekar har barn som bevittnat brott mot närstående visserligen under vissa förutsättningar rätt till skadestånd från förövaren, men det finns fall där de förutsättningarna inte är uppfyllda och barn som därmed saknar en sådan möjlighet till ekonomisk ersättning. Utskottet vill fram-

hålla att barn som bevittnar våld och andra övergrepp mot närstående framför allt behöver annat stöd än ekonomisk ersättning. Barn som drabbas av brott måste få det stöd och skydd som de är i behov av och kvalificerad hjälp med att bearbeta sina erfarenheter. En möjlighet till ekonomisk ersättning kan dock vara ett viktigt bidrag till att dessa barn synliggörs. Utskottet delar därför regeringens uppfattning att det behövs en lagstiftning som mer heltäckande tillgodoser barns behov av ekonomisk kompensation i dessa situationer.

Ekonomisk ersättning till den som skadas av ett brott skall normalt i första hand betalas av gärningsmannen som skadestånd. Som utskottet redogjort för ovan och som också regeringen redogör för i propositionen begränsas dock gärningsmannens skyldighet att betala skadestånd vid personskador till sådana medicinskt påvisbara skador som anses vara en adekvat och tillräckligt näraliggande följd av den skadegörande handlingen. De angivna avgränsningarna av skadevållarens ansvar för ersättning vid personskador är en del av skadeståndsrättens grundläggande principer och syftar till att uppnå en rimlig avvägning av vilken ersättning som kan krävas från en skadevållare. Enligt regeringen bör dessa avgränsningar inte rubbas utan mycket goda skäl. Utskottet instämmer häri. Det framstår inte som lämpligt att införa en särskild rätt till skadestånd för barn som bevittnar våld som innebär att man går ifrån dessa principer. Med en sådan ordning skulle barnet tvingas in i en rättsprocess om sin ersättning, och i vissa fall skulle barnets talan behöva föras i en särskild rättegång, där det skulle ankomma på barnet att lägga fram bevisning om brottet och övriga omständigheter. Utskottet anser således att några ändringar i skadeståndslagens bestämmelser inte bör göras.

Sammanfattningsvis ansluter sig utskottet till vad regeringen anför och tillstyrker propositionen i denna del samt avstyrker motion Ju36 i nu behandlad del.

Information till målsäganden

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till ändringar i lagen om kriminalvård i anstalt, lagen om rättspsykiatrisk vård och lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård, vilka innebär att målsäganden i vissa situationer skall informeras särskilt om de regler som gäller för meddelande av besöksförbud.

Den som har blivit utsatt för ett brott har behov av och rätt till en mängd information i samband med förundersökningen. Om omständigheterna är sådana att det kan bli aktuellt att meddela ett besöksförbud skall målsäganden så snart som möjligt underrättas om vilka regler som gäller i detta

avseende (13 a § andra stycket förundersökningskungörelsen [1947:948]). Om målsäganden begär ett beslut om besöksförbud är det åklagarens uppgift att pröva frågan. En fråga om besöksförbud kan även tas upp utan särskild begäran från målsäganden, t.ex. på initiativ av åklagaren själv (7 § lagen [1988:688] om besöksförbud).

Regeringen föreslår i propositionen att en bestämmelse – som innebär att målsäganden i vissa situationer skall informeras särskilt om de regler som gäller för meddelande av besöksförbud – införs i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård och lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Regeringen anför att det kan finnas skäl att i ett senare skede, dvs. efter det att rättsprocessen är avslutad, påminna målsäganden om möjligheterna att ansöka om besöksförbud. Med hjälp av sådan information kan det vara lättare för målsäganden att agera och själv ta kontakt med åklagare. Regeringen föreslår därför att en sådan informationsskyldighet lagregleras. Bestämmelsen om information till målsäganden i lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård innehåller inte någon rätt för målsäganden till information vid den dömdes frigivning, till skillnad från vad som gäller enligt lagen om kriminalvård i anstalt. Även lagen om rättspsykiatrisk vård innehåller en bestämmelse om information till målsäganden vid den tidpunkt som motsvarar frigivningen, dvs. när vården skall upphöra. Enligt regeringens mening bör lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård därför också kompletteras med en bestämmelse om att målsäganden skall erbjudas information om när den dömde frigives.

Utskottet anser i likhet med regeringen att det är viktigt att målsäganden i samband med informationen om att den dömde kommer att frigives eller få någon form av utevistelse, påminns om vilka regler som gäller för besöksförbud. En sådan ordning är viktig också för att lyfta fram att barnens behov av stöd och möjlighet att ta till vara sina rättigheter påverkas av åtgärder som berör deras vårdnadshavare och andra anhöriga. Barn påverkas negativt av att växa upp i en miljö där våld, hot och andra brott förekommer. De rättsliga system som skall garantera att vuxna i deras närhet skyddas mot brott är därför viktiga för barns trygghet. Ett exempel på detta är just reglerna om besöksförbud, som också kan gälla den gemensamma bostaden och större geografiska områden än tidigare. Ett besöksförbud kan vara viktigt även för att ge barnet den trygghet som det behöver. Utskottet ansluter sig till vad regeringen anför och tillstyrker regeringens förslag i denna del.

Straff- och processrättsliga frågor

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker ett antal motionsyrkanden bl.a. om att barn som bevittnat våld i nära relationer är att anse som brottsoffer för psykisk misshandel, vilket bör kriminaliseras, och att de därmed bör betraktas som målsägande i rättsprocessen. Dessutom avstyrker utskottet motionsyrkanden om att våldsbrott förövade mot minderåriga barn bör särregleras i brottsbalken samt om att höja minimistraffet för grov misshandel av minderåriga barn. Slutligen avstyrker utskottet motionsyrkanden om att barnets särskilde företrädare bör ges i uppdrag att vid utdömt skadestånd för barnets räkning utkräva skadeståndet av den dömda vårdnadshavaren samt om att det bör inrättas en domstol som handlägger alla mål som rör barn och ungdomar.

Jämför reservationerna 4 (fp, kd, c), 5 (m), 6 (kd), 7 (c) och 8 (m, c) samt särskilt yttrande (mp).

Straffrättsliga frågor m.m.

I ett antal motioner framförs uppfattningen att barn som bevittnat våld i nära relationer är att anse som brottsoffer för psykisk misshandel, vilket bör kriminaliseras. Dessa barn skulle därmed också betraktas som målsägande i en brottmålsprocess. Denna uppfattning framförs i motionerna 2004/05:Fi9 (m), 2004/05:Ju293 (fp), 2004/05:Ju330 (c), 2004/05:Sf319 (fp), Ju37 (c), Ju38 (fp), Ju354 (kd), Ju380 (fp), Ju483 (kd), Ju532 (c), So647 (kd) och So699 (mp,-).

I motion Ju36 (m) anförs att en ytterligare kriminalisering av att låta barn bevittna våld inom familjen inte är nödvändig men att barnet ändå bör ges ställning som målsägande i rättsprocessen.

Utskottet har behandlat frågan om barnets processuella ställning vid flera tidigare tillfällen, senast våren 2003. Utskottet redogjorde därvid utförligt för gällande bestämmelser och anmärkte att ett barn som bevittnat icke dödligt våld inom familjen men som själv inte blivit direkt utsatt för någon brottslig handling inte är att anse som en målsägande som kan inträda i brottmålsprocessen. Utskottet ansåg sig inte berett att ta ställning för en sådan ordning och avstyrkte motionsyrkanden med krav på att utvidga målsägandebegreppet (bet. 2002/03:JuU11 s. 38 f. och yttr. 2002/03:JuU1y s. 7).

I propositionen gör regeringen bedömningen att ett barn som bevittnat men inte direkt utsatts för ett brott inte bör ges de processuella befogenheter som är förenade med målsägandeställning. Målsägande är enligt regeringen ett processuellt begrepp som i rättegångsbalken används vid avgränsningen av vem som har rätt att åtala och ange ett brott. Enligt 20 kap. 8 § rättegångsbalken är målsägande den mot vilken ett brott är

begånget eller som därav blivit förnärad eller lidit skada. Regeringen hänvisar bl.a. till att målsägandebegreppet i praxis har sammanfattats så att målsägande vid ett visst brott är den eller de personer som med hänsyn till straffbudets syfte kan anses vara så direkt berörda av brottet att de framför andra personer inom brottets verkningskrets bör betros med utövandet av den offentliga funktion som en strafftalan innebär (jfr Agge och Thornstedt i NJA 1969 s. 364).

Utskottet vidhåller sin uppfattning i den här frågan och är, i likhet med regeringen, inte berett att förespråka en ändring av den nuvarande processrättsliga systematiken. Utskottet avstyrker motion Ju36 i nu behandlad del.

När det gäller frågan om att kriminalisera situationen då barn bevittnat våld mellan närstående vill utskottet anföra följande. Utskottet berörde också denna fråga våren 2003 (bet. 2002/03:JuU11 s. 39 f.). Den av regeringen tillsatta parlamentariska kommittén, Kommittén mot barnmisshandel (S 1998:07), avstyrkte en generell kriminalisering av psykisk misshandel av barn. Med psykisk misshandel avsåg kommittén bl.a. att en vuxen person systematiskt eller oftast under lång tid utsätter ett barn för nedvärderande omdömen, nedbrytande behandling eller avsiktligt känslomässigt lidande. Även vissa skadliga exponeringar, t.ex. att barn tvingas bevittna våld i sin närmiljö eller leva i en miljö där våld förekommer ofta, ansåg kommittén vara att betrakta som psykisk misshandel (SOU 2001:72 s. 121 f.). I propositionen Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m. (prop. 2002/03:53) gjorde regeringen samma bedömning som kommittén och uttalade att det saknas skäl för en utökad kriminalisering av psykisk misshandel av barn. Regeringen föreslog i stället en ny straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § brottsbalken som skulle omfatta fall där ett brott varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person (prop. 2002/03:53 s. 69 f. och 111 f.). I den nu aktuella propositionen anger regeringen att det i detta sammanhang saknas skäl att göra någon annan bedömning i denna fråga.

Enligt utskottets mening och som motionärerna också påpekar finns det ett starkt behov av att lyfta fram gruppen barn som bevittnar våld av eller mot närstående vuxna. Som utskottet emellertid redogjort för vid behandlingen av lagförslagen ansluter sig utskottet till regeringens bedömning att detta bör göras genom att i socialtjänstlagen slå fast att dessa barn är att betrakta som offer för brott och att de kan vara i behov av stöd och hjälp samt genom att ge dessa barn rätt till brottsskadeersättning från staten. Härutöver utgör straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § brottsbalken också en viktig del. I de fall domstolen tillämpat denna bör detta framgå av domen (jfr 30 kap. 5 § rättegångsbalken). Utskottet är inte berett att föreslå riksdagen en ändring som innebär en särskild kriminalisering av situationen då barn bevittnat våld mellan närstående. Utskottet avstyrker motionerna 2004/05:Fi9, 2004/05:Ju293, 2004/05:Ju330, 2004/05:Sf319, Ju37, Ju38, Ju354, Ju380, Ju483, Ju532, So647 och So699 i nu behandlade delar.

Enligt motion 2004/05:Ju330 (c) bör våldsbrott förövade mot minderåriga barn särregleras i brottsbalken.

I motionerna 2004/05:Ju482 (kd) och So647 (kd) förespråkas en höjning av minimistraffet för grov misshandel av minderåriga barn.

Utskottet har flera gånger tidigare provat frågor om misshandel av barn, bl.a. våren 2004 (bet. 2003/04:JuU16 s. 12 f.) och i samband med beredningen av regeringens proposition 2002/03:53 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer (yttr. 2002/03:JuU1y s. 4 f.). I propositionen tog regeringen, i likhet med Kommittén mot barnmisshandel, ställning mot att införa ett särskilt barnmisshandelsbrott. Som påpekats ovan föreslog regeringen en ny straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § brottsbalken som skulle omfatta fall där brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person. Utskottet uttalade i sammanhanget bl.a. att misshandel av barn hör till de allra grövsta brotten och att det finns rättspolitiska skäl som talar för att dessa brott borde ha en särskild brottsrubricering. Utskottet pekade emellertid på en rad komplikationer av lagstiftningsteknisk natur vars lösning utskottet inte hade underlag att bedöma. Som exempel härpå anförde utskottet att enligt barnkonventionen är ett barn en person under 18 år. Vid en särreglering måste ställning tas till om regleringen skall omfatta alla barn eller barn under en viss lägre ålder. En annan fråga är hur lagstiftaren vid en särreglering skall förhålla sig till fall där offer och gärningsman är relativt jämnåriga. Det finns risk att gränsdragningsproblem skapas. Lagstiftaren måste också fråga sig om det är lämpligt att införa ytterligare brott där vad gärningsmannen känt till eller bort misstänka om offrets ålder är avgörande vid bedömningen av gärningen. Utskottet anförde vidare att genom att införa en ny straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § brottsbalken, som särskilt tar sikte på barns trygghet och tillit i förhållande till närstående vuxna, betonas det utomordentligt allvarliga i att vuxna familjemedlemmar förgriper sig på barn i familjen, och ytterligare möjligheter till straffskärpning öppnar sig. Utskottet, som framhöll att det inte är svårt att känna sympati för motionärernas önskemål om att misshandel av barn ges en särskild brottsrubricering eller för önskemålet om att höja straffen för grova fall av misshandel av barn, ansåg sig inte berett att frångå då gjorda ställningstaganden om att avstyrka motionsförslagen.

Utskottet har inte ändrat uppfattning. Riksdagen bör avslå motionerna 2004/05:Ju330, 2004/05:Ju482 och So647 i nu behandlade delar.

Befogenhet för särskilda företrädare

Enligt motion 2004/05:Ju374 (c) bör barnets särskilde företrädare ges i uppdrag att vid utdömt skadestånd för barnets räkning utkräva skadeståndet av den dömda vårdnadshavaren.

Barn står under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem eller av en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare. Vårdnadshavaren, eller om vårdnaden utövas av två personer dessa i förening, har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Det kan naturligtvis bli problem om vårdnadshavaren är den som begått det brott som ligger till grund för barnets rätt till ersättning. Det kan ju antas att denne då ofta inte vill medverka till att barnets rätt tas till vara.

Genom lagen (1999:997) om särskilda företrädare för barn har en möjlighet införts att förordna särskild företrädare för ett barn när vårdnadshavaren eller någon som denne står i ett nära förhållande till misstänks för brott mot barnet som kan leda till fängelse. Lagen syftar bl.a. till att förbättra möjligheterna att utreda brott när barn utsatts för övergrepp och tillgodose barnets intressen i övrigt. Den särskilda företrädarens uppgifter är begränsade till att i vårdnadshavarens ställe ta till vara barnets rätt under förundersökningen och efterföljande rättegång. Företrädaren får dock inte väcka åtal och får inte heller väcka någon skadeståndstalan utan att ett allmänt åtal har väckts.

Utskottet har tidigare behandlat frågan om särskilda företrädares befogenheter. Senast detta skedde var i mars 2005. Utskottet konstaterade att uppdraget som särskild företrädare är begränsat till att ta till vara barnets rätt under förundersökning och rättegång. Uppdraget upphör när domen vunnit laga kraft beträffande såväl brottet som eventuellt skadestånd. Utskottet ville i sammanhanget erinra om att uppdraget som målsägandebiträde inte heller omfattar det nu föreslagna åliggandet. Utskottet ansåg sig emellertid inte berett att förordna en utvidgning av uppdraget som särskild företrädare för barn till att omfatta även sådant avslutande arbete som att hjälpa målsäganden att få ut ett av domstolen bestämt skadestånd (bet. 2004/05:JuU18 s. 31).

Regeringen behandlar i den nu aktuella propositionen frågan om företrädare för barnet vid ansökan om brottsskadeersättning och framhåller att det i de fallen finns förutsättningar för överförmyndare att utse god man enligt 11 kap. 2 § tredje stycket föräldrabalken. Överförmyndaren skall utse en sådan god man om det är lämpligt. Enligt Brottsoffermyndigheten tar i dessa fall myndigheten regelmässigt kontakt med behörig överförmyndare. Enligt rättshjälpslagen (1996:1619) kan rättshjälp beviljas i en rättslig angelägenhet om den rättssökande behöver rättsligt biträde och det är rimligt att staten bidrar till kostnaderna. Det torde enligt regeringen i och för sig inte vara uteslutet att rättshjälp kan beviljas för en ansökan om brottsskadeersättning. Normalt torde det dock inte anses finnas behov av biträde för upprättande av ansökan. Den hjälp som barnet behöver får det normalt av vårdnadshavare och god man.

Utskottets ovan redovisade uppfattning i fråga om särskilda företrädares befogenheter kvarstår, och utskottet avstyrker motion 2004/05:Ju374 i berörd del.

Särskild barn- och ungdomsdomstol

Enligt motion 2004/05:Sf319 (fp) bör det införas en domstol som handlägger alla mål som rör barn och ungdomar.

Också frågan om en särskild barndomstol har behandlats tidigare i utskottet. Våren 2004 anförde utskottet att detta skulle innebära att det skapades ytterligare en specialdomstol, något som endast bör tillåtas om den kan anses besitta en särskild kompetens som leder till att målen behandlas skickligt, snabbt och ekonomiskt effektivt. Utskottet kunde inte se några sådana fördelar med en barndomstol (se bet. 2003/04:JuU14 s. 18 f.). Utskottet har inte ändrat uppfattning och anser att det inte finns något behov av några sådana nya specialdomstolar. Utskottet avstyrker motion 2004/05:Sf319 i berörd del.

Vissa lagtekniska frågor

Utskottet har uppmärksammat att i propositionen avsnitt 2.2. Förslag till lag om ändring i brottsskadelagen (1978:413) är hänvisningen till senaste lydelse felaktig. Den korrekta uppgiften skall vara att lagen är omtryckt genom SFS 2005:955. Dessutom har utskottet uppmärksammat att i redovisningen av nuvarande lydelse av 1 § samma lag är styckeindelningen felaktig. Paragrafens nuvarande lydelse omfattar endast tre stycken.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. **Ändring i socialtjänstlagen, punkt 1 (m, fp, kd, c)**

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Johan Linander (c), Cecilia Magnusson (m), Hillevi Engström (m), Karin Granbom (fp) och Olle Sandahl (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om att ordet "bör" genomgående ändras till "skall". Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Ju38 yrkande 2 och avslår proposition 2005/06:166 i denna del och motion 2005/06:Ju37 yrkande 2.

Ställningstagande

Enligt 5 kap. 11 § socialtjänstlagen bör socialnämnden verka för att den som har utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Regeringen föreslår att regeln om socialtjänstens stöd till brottsoffer, och särskilt kvinnor som utsatts för våld i nära relationer, kompletteras så att det tydliggörs att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp. Vi ställer oss i och för sig positiva till detta förslag, men vi anser att på samtliga ställen i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen där ordet *bör* står, ordet *skall* i stället skall användas för att klargöra socialtjänstens ansvar.

Propositionen i denna del bör avslås och regeringen ges i uppdrag att snarast återkomma med ett lagförslag som tillgodoser vad vi anfört ovan.

2. Socialtjänstens och andra myndigheters samverkan, punkt 2 (kd)

av Olle Sandahl (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om polisens rapportering till socialtjänsten. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Ju465 yrkande 12 och 2005/06:Ju354 yrkande 1 och avslår motion 2005/06:Ju547.

Ställningstagande

Rädda Barnen har undersökt vilken hjälp barn fått sedan de tvingats uppleva att deras mamma misshandlats. Trots att polisen har skyldigheter att göra en anmälan till socialtjänsten när barn far illa och trots att socialtjänsten i sin tur har ansvar för att barnen får stöd och hjälp, uppmärksammas bara en tredjedel av dem. Jag anser detta vara oroväckande, eftersom barn som växer upp i ett hem där våld förekommer lever i ett förhöjt spänningstillstånd som kan hindra deras naturliga utveckling. Jag anser att det bör utvecklas riktlinjer för hur polisens rapportering till socialtjänsten skall gå till. Polisen bör höra barnen om deras upplevelser och i alla polisanmälningar som avser hot och våld i familjen notera om det finns barn i familjen.

Det får ankomma på regeringen att vidta åtgärder som tillgodoser vad jag här anfört.

3. Ändring i brottsskadelagen, punkt 3 (m)

av Beatrice Ask (m), Cecilia Magnusson (m) och Hillevi Engström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i brottsskadelagen (1978:413) och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om barnets rätt till skadestånd. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Ju36 yrkande 2 och avslår proposition 2005/06:166 i denna del.

Ställningstagande

Regeringen föreslår att barn som bevittnat våld skall tillerkännas ersättning av statliga medel i form av brottsskadeersättning. Denna föreslagna typ av ersättning skiljer sig från andra typer i och med att den inte motsvaras av

någon rätt till skadestånd från gärningsmannen. Vi anser att det inte i första hand skall vara staten som skall betala då ett barn tvingats åse hur den ena föräldern misshandlar den andra. Detta är inte ändamålsenligt ur ett pedagogiskt perspektiv. Vi anser att ersättningen i första hand skall utgå från den misshandlande föräldern, för att han eller hon tydligt skall förstå att misshandeln inte bara skadat partnern utan även barnen.

Propositionen i denna del bör avslås och regeringen ges i uppdrag att snarast återkomma med ett lagförslag som tillgodoser vad vi anfört ovan.

4. Målsägandebegreppet m.m., punkt 5 (fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Johan Linander (c), Karin Granbom (fp) och Olle Sandahl (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om kriminalisering av våld i barns närhet. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Ju330 yrkande 4, 2005/06:Ju37 yrkande 1, 2005/06:Ju38 yrkande 1, 2005/06:Ju354 yrkande 2, 2005/06:Ju380 yrkande 11, 2005/06:Ju483 yrkande 5, 2005/06:Ju532 yrkande 24 och 2005/06:So647 yrkande 13, bifaller delvis motionerna 2004/05:Fi9 yrkande 9, 2004/05:Ju293 yrkande 14, 2004/05:Sf319 yrkande 8 och 2005/06:So699 yrkande 39 och avslår motion 2005/06:Ju36 yrkande 1.

Ställningstagande

Kommittén mot barnmisshandel ansåg i sitt betänkande att situationen att ett barn tvingas att bevittna våld i sin närmiljö eller leva i en miljö där våld eller hot om våld förekommer kan vara att bedöma som psykisk misshandel. Denna typ av misshandel kan vara minst lika traumatisk som fysisk misshandel, och de sår som psykisk misshandel ger kan vara ännu svårare för barnet att hantera och i bästa fall läka. Vi anser att det bör införas en ny bestämmelse i brottsbalken som kriminaliserar psykisk misshandel av barn i de fall barnet bevittnat våld inom familjen. En sådan bestämmelse skulle möjliggöra för det utsatta barnet att bli målsägande i en rättegång samt ha skadeståndsrättslig rätt till ersättning på grund av brottslig handling.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som tillgodoser det vi anfört ovan.

5. Målsägandebegreppet m.m., punkt 5 (m)

av Beatrice Ask (m), Cecilia Magnusson (m) och Hillevi Engström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om målsägandebegreppet. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Ju36 yrkande 1 och avslår motionerna 2004/05:Fi9 yrkande 9, 2004/05:Ju293 yrkande 14, 2004/05:Ju330 yrkande 4, 2004/05:Sf319 yrkande 8, 2005/06:Ju37 yrkande 1, 2005/06:Ju38 yrkande 1, 2005/06:Ju354 yrkande 2, 2005/06:Ju380 yrkande 11, 2005/06:Ju483 yrkande 5, 2005/06:Ju532 yrkande 24, 2005/06:So647 yrkande 13 och 2005/06:So699 yrkande 39.

Ställningstagande

Vi anser att barn som blivit åsyna vittne till hur en nära anhörig, exempelvis en förälder, misshandlar den andra juridiskt sett skall anses som målsägande i rättsprocessen. En sådan ordning skulle leda till att flera olika samhällseliga insatser kan komma barnen till del. Barnens situation torde därmed bli prioriterad på ett helt annat sätt än i dag. Att barnen som är kränkta genom brottet tillerkänns ställning som målsägande är en del av upprättelsen. Vi vill sålunda se ett förtydligande av 20 kap. 8 § fjärde stycket rättegångsbalken som även omfattar barn som bevittnar våld som målsägande.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som tillgodoser vad vi här anfört.

6. Misshandel av barn m.m., punkt 6 (kd)

av Olle Sandahl (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om minimistrafvet för grov misshandel av barn. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Ju482 yrkande 6 och 2005/06:So647 yrkande 7 och avslår motion 2004/05:Ju330 yrkande 3.

Ställningstagande

Jag anser att straffminimum för grov misshandel av minderåriga barn bör höjas från ett till två års fängelse. Ett höjt minimistraff skulle inskräpa att samhället aldrig accepterar att barn misshandlas. Dessutom skulle en höjning av straffminimum för dem som misshandlar barn enligt min uppfattning bättre överensstämma med det allmänna rättsmedvetandet.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som tillgodoser det ovan anförda.

7. Misshandel av barn m.m., punkt 6 (c)

av Johan Linander (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om att misshandel av minderåriga bör särregleras. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju330 yrkande 3 och avslår motionerna 2004/05:Ju482 yrkande 6 och 2005/06:So647 yrkande 7.

Ställningstagande

Barn har särskilt svårt att värja sig mot fysiskt våld. Om offret vid en misshandel är barn måste detta bedömas som en särskilt försvårande omständighet, vilket också skall sätta avtryck i brottsrubriceringen och i straffet. Att våld riktas mot barn betraktas redan i dag som en försvårande omständighet, men jag anser att lagstiftaren för att garantera skärpta straffsatsar bör införa regler om att våldsbrott mot minderåriga med vuxen förövare utgör ett särskilt brott. Våldsbrott förövade mot minderåriga bör således särregleras i brottsbalken.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som tillgodoser det ovan anförda.

8. Befogenhet för särskilda företrädare, punkt 7 (m, c)

av Beatrice Ask (m), Johan Linander (c), Cecilia Magnusson (m) och Hillevi Engström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om befogenhet för särskilda företrädare. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju374 yrkande 8.

Ställningstagande

Vid en rättsprocess gentemot en vårdnadshavare som åtalas för övergrepp mot barn tilldelas barnet en särskild företrädare. Den särskilde företrädaren saknar vid en fällande dom möjlighet att företräda barnet vid indrivning av skadestånd. I stället är det vårdnadshavaren, i vissa fall förövaren, som skall företräda barnets intresse och hos kronofogdemyndigheten kräva att den egna skulden betalas. Orimligheten med en sådan ordning är uppenbar. Barnets särskilde företrädare bör ges i uppdrag att vid utdömt skadestånd för barnets räkning utkräva skadeståndet från dömd vårdnadshavare.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som tillgodoser det anförda.

Särskilt yttrande

Målsägandebegreppet m.m., punkt 5 (mp)

Leif Björnlod (mp) anför:

Barn som blir vittne till våld i hemmet har i dag en svag ställning i rättsprocessen. Ett barn som sett sin mamma eller pappa blir slagen omfattas inte av straffbestämmelsen för misshandel. Barnet anses inte ha blivit utsatt för någon brottslig handling och kan därför inte vara målsägande och föra skadeståndstalan i brottmålsprocessen. Det kan finnas skäl att anse ett barn som tvingats se en närstående misshandlas som ett brottsoffer också i processuellt hänseende, dvs. som målsägande i brottmålsprocessen. Om barnet är målsägande skulle polisen behöva ta med barnets upplevelser, och inte bara de vuxnas, i utredningen. Som målsägande får barnet dessutom rätt till ett juridiskt biträde som för hans eller hennes talan i rättsprocessen. Barnet skulle också få möjlighet att yrka skadestånd för det lidande som våldet medfört.

Jag anser att de förslag som läggs fram i propositionen är ett viktigt steg för att synliggöra dessa barn och avstår därför från att reservera mig mot majoritetens ställningstagande i denna fråga.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2005/06:166 Barn som bevittnat våld:

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (2006:000) om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt,
2. lag om ändring i brottsskadelagen (1978:413),
3. lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,
4. lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård,
5. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Följdmotioner

2005/06:Ju36 av Beatrice Ask m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn som bevittnat våld i nära relationer skall ges ställning som målsägande.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ersättning till barn som bevittnat våld i nära relationer skall utgå från gärningsmannen i första hand.

2005/06:Ju37 av Johan Linander m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn som tvingas leva med våld inom familjen även i lagens mening skall anses utsättas för psykisk misshandel.
2. Riksdagen beslutar att 5 kap. 11 § socialtjänstlagen skall ges följande lydelse: ”Socialnämnden bör verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Nämnden bör också beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående person är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.”

2005/06:Ju38 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en straffrättslig reglering som innebär att barn som bevittnat våld fullt ut skall kunna anses som brottsoffer och därmed erhålla målsägandeställning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att 5 kap. 11 § socialtjänstlagen bör ändras för att klargöra socialtjänstens ansvar genom att ordet ”bör” genomgående ändras till ordet ”skall”.

Motion väckt med anledning av skr. 2004/05:93*2004/05:Fi9 av Cecilia Magnusson (m):*

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en kriminalisering av att barn är i närheten av misshandel i hemmet.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004*2004/05:Ju293 av Johan Pehrson m.fl. (fp):*

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning om att barn som har bevittnat våld och hot i hemmet skall kunna ses som brottsoffer för psykisk misshandel.

2004/05:Ju330 av Johan Linander m.fl. (c):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att våldsbrott förövade mot minderåriga bör särregleras i brottsbalken.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn som tvingas leva med våld inom familjen även i lagens mening skall anses utsättas för psykisk misshandel.

2004/05:Ju374 av Annika Qarlsson (c):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barnets särskilde företrädare bör ges i uppdrag att vid utdömt skadestånd för barnets räkning utkräva skadeståndet från dömd vårdnadshavare.

2004/05:Ju465 av Olle Sandahl m.fl. (kd):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Rikspolisstyrelsen bör utarbeta riktlinjer för hur polisens rapportering till socialtjänsten skall gå till.

2004/05:Ju482 av Peter Althin m.fl. (kd):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att höja minimistraffet för grov misshandel av minderåriga barn från ett till två års fängelse.

2004/05:Sf319 av Anita Brodén m.fl. (fp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en domstol som handlägger alla mål som rör barn och ungdomar.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att betrakta barn som åsett misshandel som brottsoffer.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005

2005/06:Ju354 av Ingemar Vänerlöv (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att polisen tar större hänsyn till barn i familjer där mannen utövat våld.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en vuxen som använder våld i barns närhet skall dömas för barnmisshandel då det är konstaterat att barn lider stor skada av att bevittna våld.

2005/06:Ju380 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

11. Riksdagen begär att regeringen lägger fram ett lagförslag med innebörden att barn som har bevittnat våld och hot i hemmet skall kunna ses som brottsoffer.

2005/06:Ju483 av Olle Sandahl m.fl. (kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn som bevittnar våld i hemmet skall erhålla brottsofferstatus.

2005/06:Ju532 av Johan Linander m.fl. (c):

24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det bör införas en ny brottsparagraf för att skydda barn som bevittnar våld.

2005/06:Ju547 av Marie Nordén m.fl. (s):

Riksdagen begär att regeringen tar fram en handlingsplan för barns rätt mot brott och hjälp och stöd för att minska skadliga konsekvenser av brott i enlighet med motionen.

2005/06:So647 av Peter Althin m.fl. (kd):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att höja minimistraffet från ett till två års fängelse vid grov misshandel av minderåriga barn.
13. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till bestämmelse om att barn som bevittnat våld i hemmet är att anse som brottsoffer.

2005/06:So699 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp, -):

39. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att barn som bevittnar familjerelaterat våld skall anses vara brottsoffer och därmed målsägande.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:000) om
ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt

Härigenom föreskrivs att 35 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt¹ i stället för dess lydelse enligt lagen (2006:000) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2005/06:123

Föreslagen lydelse

35 §

Om en intagen avtjänar straff för ett brott som har riktat sig mot någons liv, hälsa, frihet eller frid, skall målsäganden tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om följande:

- i vilken anstalt den intagne befinner sig,
- om den intagne förflyttas till öppen anstalt,
- om den intagne får permission enligt 32 §,
- om den intagne vistas utanför anstalt enligt 14, 37, 38, 43 eller 54 §,
- om den intagne, eller Kriminalvården, ansöker om omvandling enligt lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid,
- om den intagne frigges,
- om den intagne rymmer, och
- om den intagne uteblir efter permission eller någon annan vistelse utanför anstalten.

En begärd underrättelse behöver inte lämnas *angående* en planerad vistelse utanför anstalten *när* en underrättelse på grund av beslutad bevakning eller andra förhållanden framstår som uppenbart obehövlig. Detsamma gäller när en underrättelse kan befaras medföra

Om en intagen avtjänar straff för ett brott som har riktat sig mot någons liv, hälsa, frihet eller frid, skall målsäganden tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om följande:

1. i vilken anstalt den intagne befinner sig,
2. om den intagne *kommer att* förflyttas till öppen anstalt,
3. om den intagne får permission enligt 32 §,
4. om den intagne vistas utanför anstalt enligt 14, 37, 38, 43 eller 54 §,
5. om den intagne, eller Kriminalvården, ansöker om omvandling enligt lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid,
6. om den intagne frigges,
7. om den intagne rymmer, och
8. om den intagne uteblir efter permission eller någon annan vistelse utanför anstalten.

En begärd underrättelse behöver inte lämnas *om* en planerad vistelse utanför anstalten *i de fall* en underrättelse på grund av beslutad bevakning eller andra förhållanden framstår som uppenbart obehövlig. Detsamma gäller när en underrättelse kan

¹ Lagen omtryckt 1990:1011.

fara för den intagnes liv eller hälsa. *Underrättelse till målsägande angående frigivning skall lämnas i lämplig tid före frigivningen och i andra fall så tidigt som möjligt. Underrättelsen skall utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.*

befaras medföra fara för den intagnes liv eller hälsa.

Underrättelse till målsägande om frigivning skall lämnas i lämplig tid före frigivningen och i andra fall så tidigt som möjligt. Underrättelsen skall utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Underrättelsen skall innehålla information om de regler som gäller för meddelande av besöksförbud enligt lagen (1988:688) om besöksförbud.

2 Förslag till lag om ändring i brottsskadelagen (1978:413)

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsskadelagen (1978:413) dels att 1 och 5 §§ skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 4 a §, med följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Bestämmelserna i 2–17 §§ i denna lag gäller ersättning av svenska statsmedel för skada till följd av brott (brottsskadeersättning).

Bestämmelserna tillämpas om brottet har begåtts i Sverige. Vid personskada och sådan kränkning som avses i 2 § andra stycket är bestämmelserna dessutom tillämpliga om brottet har begåtts utomlands mot någon som hade hemvist i Sverige.

Bestämmelserna tillämpas dock inte, om brottet och den skadelidande har så ringa anknytning till Sverige att det inte är rimligt att skadan ersätts av svenska statsmedel.

I 18 och 19 §§ finns bestämmelser om sådan ersättning som på grund av föreskrift i annan medlemsstat i Europeiska unionen betalas av statsmedel för skada till följd av brott som begåtts i den staten (europeisk brottsskadeersättning).

Bestämmelserna tillämpas om brottet har begåtts i Sverige. Vid personskada och sådan kränkning som avses i 2 § andra stycket är bestämmelserna dessutom tillämpliga om brottet har begåtts utomlands mot någon som hade hemvist i Sverige. *Bestämmelserna tillämpas även om ett barn som har hemvist i Sverige har bevittnat ett sådant brott som sägs i 4 a § utomlands.*

Bestämmelserna tillämpas inte, om brottet och den skadelidande har så ringa anknytning till Sverige att det inte är rimligt att skadan ersätts av svenska statsmedel.

4 a §

Brottsskadeersättning betalas till ett barn som bevittnat ett brott som varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos barnet i dess förhållande till en närstående person.

¹ Senaste lydelse 2002:346.

5 §²

Brottsskadeersättning med anledning av personskada bestäms enligt 5 kap. 1–5 §§ skadeståndslagen (1972:207). Livränta betalas dock endast när ersättningen är av väsentlig betydelse för den skadelidandes framtida vård eller försörjning. Livränta värdesäkras enligt lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor.

Brottsskadeersättning med anledning av kränkning bestäms enligt 5 kap. 6 § första stycket skadeståndslagen.

Brottsskadeersättning med anledning av sakskada bestäms enligt 5 kap. 7 § skadeståndslagen.

Brottsskadeersättning enligt 4 a § bestäms efter vad som är skäligt med hänsyn till hur grovt det bevitnade brottet är.

I fråga om brottsskadeersättning tillämpas också 6 kap. 3 § skadeståndslagen. Rätten till brottsskadeersättning faller dock inte bort, om en ansökan om ersättning före dödsfallet gjorts hos Brottsoffermyndigheten.

-
1. Denna lag träder i kraft den 15 november 2006.
  2. De nya föreskrifterna skall tillämpas även på ansökningar som grundar sig på händelser som ägt rum före ikraftträdandet.

---

² Senaste lydelse 2001:733.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

Härigenom föreskrivs att 28 § lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 §¹

Genomgår en patient rättspsykiatrisk vård som är förenad med särskild utskrivningsprövning skall chefsöverläkaren, om brottet och övriga omständigheter gör det påkallat, ge målsäganden möjlighet att begära att bli underrättad dels om att patienten har lämnat sjukvårdsinrättningen utan tillstånd eller inte har återvänt dit sedan tiden för ett tillstånd att vistas utanför inrättningens område har gått ut eller tillståndet har återkallats, dels när beslut fattas om att patienten får vistas utanför sjukvårdsinrättningens område eller att vården skall upphöra. Önskar målsäganden underrättelse, skall en sådan ges så snart som möjligt och vid beslut som anges i denna paragraf innan patienten lämnar vårdinrättningen.

Om det finns särskilda skäl får underrättelse som avses i första stycket lämnas utan att målsäganden begärt att bli underrättad.

Om det finns särskilda skäl får en sådan underrättelse lämnas utan att målsäganden begärt att bli underrättad.

Underrättelsen skall utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Underrättelsen skall innehålla information om de regler som gäller för meddelande av besöksförbud enligt lagen (1988:688) om besöksförbud.

Denna lag träder i kraft den 15 november 2006.

---

¹ Senaste lydelse 1991:1968.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård

Härigenom föreskrivs att 21 § lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 §

Om den dömda undergår slutna ungdomsvård för ett brott som har riktat sig mot någons liv, hälsa, frihet eller frid, skall målsäganden tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om vid vilket särskilt ungdomshem den dömda befinner sig samt om *han* förflyttas, vistas utanför det särskilda ungdomshemmet *eller* rymmer.

Om den dömda undergår slutna ungdomsvård för ett brott som har riktat sig mot någons liv, hälsa, frihet eller frid, skall målsäganden tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om följande:

1. vid vilket särskilt ungdomshem den dömda befinner sig,
2. när den dömda frigives,
3. om den dömda förflyttas,
4. om den dömda vistas utanför det särskilda ungdomshemmet, och
5. om den dömda rymmer.

Underrättelse om en planerad vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet behöver inte lämnas, när en underrättelse på grund av beslutad bevakning eller andra förhållanden framstår som uppenbart obehövlig. Detsamma gäller när en underrättelse på goda grunder kan antas allvarligt äventyra den dömdes egen säkerhet.

Underrättelse till målsägande skall lämnas så tidigt som möjligt och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Underrättelse till målsägande om frigivning skall lämnas i lämplig tid före frigivningen. I andra fall skall underrättelsen lämnas så tidigt som möjligt. Underrättelsen skall utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Underrättelsen skall innehålla information om de regler som gäller för meddelande av besöksförbud enligt lagen (1988:688) om besöksförbud.

Denna lag träder i kraft den 15 november 2006.

5 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

11 §

Socialnämnden bör verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör *härvid* särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden bör verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. *Nämnden bör också beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.*

Denna lag träder i kraft den 15 november 2006.

BILAGA 3

Socialutskottets yttrande 2005/06:SoU6y

Barn som bevittnat våld

Till justitieutskottet

Inledning

Proposition 2005/06:166 Barn som bevittnat våld har hänvisats till justitieutskottet.

I anledning av propositionen har tre motioner väckts nämligen Ju36 av Beatrice Ask m.fl. (m), Ju37 av Johan Linander m.fl. (c) samt Ju38 av Johan Pehrson m.fl. (fp).

Socialutskottet har beslutat avge yttrande över propositionen samt yrkande 2 i fp-motionen. Utskottet konstaterar att det som tas upp i c-motionens yrkande 2 är helt och fullt tillgodosett genom den föreslagna ändringen i socialtjänstlagen (2001:453).

Propositionens huvudsakliga innehåll

Det finns ett behov av att förstärka stödet och rättigheterna för barn som bevittnar brott av och mot närstående personer. Barn som på detta sätt drabbas av brott kan ha samma behov av stöd som barn som själva utsätts för brott. För att lyfta fram det behov av stöd och hjälp som denna grupp barn kan ha och för att förtydliga socialtjänstens ansvar för att tillgodose dessa barns behov föreslås i propositionen att det skall slås fast i socialtjänstlagen att barn som bevittnar våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott.

Det lämnas också förslag om att barn som bevittnar ett brott som är ägnat att skada barnets trygghet och tillit i förhållande till en närstående person skall ha rätt till brottsskadeersättning från staten.

I propositionen föreslås även att målsäganden i fler situationer än för närvarande skall få information om vilka bestämmelser som gäller för meddelande av besöksförbud, vilket även kan komma barn till godo. Informationen skall enligt förslaget bl.a. lämnas när en frihetsberövad gärningsman skall frigges eller har blivit beviljad någon form av utevistelse.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 15 november 2006.

Utskottets överväganden

Andan och intentionerna i FN:s konvention om barnets rättigheter skall genomsyra alla åtgärder som rör barn.

När det gäller barn har socialtjänsten ett ansvar att verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. När hjälp eller stöd från annat håll inte räcker eller barnet behöver skydd, är det socialtjänstens uppgift att ingripa. Vidare skall socialtjänsten i nära samarbete med hemmen bl.a. främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdomar, särskilt följa utvecklingen hos barn och ungdomar som visat tecken till en ogynnsam utveckling samt i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver. I frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa har socialtjänsten också ett huvudansvar att se till att samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs kommer till stånd (5 kap. 1 och 1 a § socialtjänstlagen).

Att bli utsatt för brott kan vara en traumatisk upplevelse och kan ge fysiska, psykiska och känslomässiga skador. Traumat kan ta sig olika uttryck, alltifrån rädsla, ångest, skuld och depression till ilska, hat, aggressivitet och självdestruktivt beteende. Av utvecklingsmässiga skäl har barn andra förutsättningar att bearbeta sin situation som brottsoffer än vuxna. För att kunna hantera det som hänt behöver barn stöd och hjälp av olika slag. Den primära tryggheten för barn finns i familjen och hos vårdnadshavare och andra närstående. Det är också i denna nära krets som det mest grundläggande stödet finns för barn och unga som utsätts för brott. Men många gånger behövs det även insatser från samhällets sida speciellt då brottet utövas av någon av vårdnadshavarna.

Socialtjänsten har, genom stadgandet i 5 kap. 11 § första meningen socialtjänstlagen (2001:453), ett visst ansvar för och skyldigheter mot alla brottsoffer, inklusive barn som drabbas av brott. Den har också i uppgift att ingripa för barnets bästa och ge stöd och skydd, om inte behovet av detta kan tillgodoses på annat sätt. Det är viktigt att lyfta fram att socialtjänstens ansvar även omfattar barn som bevittnat mäns våld mot kvinnor och annat våld av och mot närstående. Som ett led i arbetet med att stärka rättigheterna för dessa barn delar utskottet bedömningen att det är motiverat att ge dem rätt till någon form av ekonomisk ersättning. Men det är viktigt att betona att rätten till ekonomisk ersättning endast är en del i stödet till barn som bevittnat mäns våld mot kvinnor och annat våld av och mot närstående. Än viktigare är att barn som drabbas av brott får det stöd och skydd som de är i behov av och kvalificerad hjälp med att bearbeta sina erfarenheter.

Barn som bevittnar våld och andra övergrepp berättar sällan om händelserna spontant och de symtom som de uppvisar kan lätt missförstås. Utskottet vill understryka att det är angeläget att i större utsträckning uppmärksamma dessa barn och deras behov. Behoven kan variera från t.ex. skydd mot någon som utövat våld inom familjen till en möjlighet att få bearbeta sina våldserfarenheter. Barn som blir vittnen till övergrepp av detta slag kan reagera på liknande sätt som barn som själva utsätts för brott och kan vara i behov av liknande stöd.

Utskottet konstaterar att i syfte att förbättra samarbetet på lokal och central nivå mellan polis, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt skola när det gäller barn som far illa eller riskerar att fara illa har regeringen gett Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen och Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att redovisa vilka åtgärder som har vidtagits för att förbättra samarbetet. Samarbetet beträffande barn som bevittnat våld av eller mot en närstående vuxen skall särskilt uppmärksammas.

I motion Ju38 av Johan Pehrson m.fl. (fp) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande av innebörd att 5 kap. 11 § socialtjänstlagen ändras så att ordet ”bör” genomgående ändras till ordet ”skall”.

Utskottet konstaterar att regeringen tillsatt en särskild utredare för att göra en översyn av socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. Enligt kommittédirektiven (dir. 2005:32) skall utredaren kartlägga och analysera hur kommunernas stöd till våldsutsatta kvinnor och deras barn ser ut. Vidare skall utredaren analysera vad kommunernas ansvar enligt socialtjänstlagen innefattar. Med utgångspunkt i dessa analyser skall utredaren lämna förslag till hur socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor och deras barn bör vara utformat för att det skall motsvara kommunernas ansvar samt till hur stödet kan stärkas och förbättras. I den utsträckning de föreslagna åtgärderna kräver författningsändringar skall utredaren lämna förslag på sådana. Uppdraget skall redovisas senast den 30 juni 2006.

Mot bakgrund av den särskilda utredarens uppdrag anser regeringen att det föreslagna tillägget i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen bör utformas som den nuvarande bestämmelsen i paragrafen, och att uttrycket ”bör” alltså skall användas. Om utredaren mot bakgrund av analysen av kommunernas ansvar enligt socialtjänstlagen lämnar förslag om att ”bör” skall ändras till ”skall” i det aktuella lagrummet, förutsätter regeringen att detta även kommer att gälla den i propositionen föreslagna bestämmelsen om barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna. Socialutskottet delar bedömningen.

Socialutskottet ställer sig bakom bedömningen att det finns all anledning att klarlägga direkt i lagtexten att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.

Genom det föreslagna tillägget i 5 kap. 11 § lyfts socialtjänstens ansvar för barn i nu aktuellt sammanhang fram och blir tydligare. Socialutskottet anser att det finns ett starkt sådant behov och föreslår att justitieutskottet tillstyrker förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453). Motionsyrkandet (fp) bör avstyrkas.

Stockholm den 25 april 2006

På socialutskottets vägnar

Chartrine Pålsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Chartrine Pålsson (kd), Margareta Israelsson (s), Cristina Husmark Pehrsson (m), Conny Öhman (s), Lars U Granberg (s), Anne Marie Brodén (m), Erik Ullenhag (fp), Kenneth Johansson (c), Christer Engelhardt (s), Magdalena Andersson (m), Elna Linna (v), Jan Lindholm (mp), Martin Nilsson (s), Jan Emanuel Johansson (s), Marita Aronson (fp), Christina Nenes (s) och Gunilla Wahlén (v).

Avvikande meningar

Avvikande mening (m, fp, kd, c)

Chatrine Pålsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m), Erik Ullenhag (fp), Kenneth Johansson (c), Magdalena Andersson (m) och Marita Aronson (fp) anför:

Vi anser att den nu aktuella propositionen är ett steg i rätt riktning för att stärka skyddet för barn som lever under mycket pressade och fruktansvärda förhållanden i familjer där den ena parten utsätter den andra för våld. Det behövs dock en lagreglering som bättre sätter barnet i fokus. Vi anser att samtliga ställen i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen där ordet ”bör” står genomgående måste ändras till ordet ”skall” för att klargöra socialtjänstens ansvar. Enligt Socialstyrelsen har bestämmelsens nuvarande utformning endast i begränsad utsträckning påverkat socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor. Vi konstaterar också att flera remissinstanser förespråkar en ändring till ”skall” så att socialtjänstens ansvar för brottsoffer blir tydligt.

Det anförda innebär att vi anser att justitieutskottet bör dels tillstyrka motion Ju38 (fp) yrkande 2, dels föreslå ändring av förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).